

зосереджується на собі. Власне, це є основним принципом дій «homo economicus». Тому особистий інтерес є первинним та основоположним у системі економічних інтересів.

– Кожен економічний суб'єкт, переслідуючи особистий інтерес, систематично і по можливості ретельно прагне оцінювати очікувані витрати і вигоди. Йдеться про раціональний розрахунок.

– Переслідування особистих інтересів спричиняє збільшення благ та реалізацію суспільних інтересів. «Людина скоріше досягне своєї мети, якщо звернеться до егоїзму інших і зуміє довести, що в їх інтересах учинити те, чого вона вимагає від них» [9, с. 31]. Отже, раціональне прагнення індивіда максимізувати власні економічні результати збільшує загальні обсяги економічних благ, сприяючи суспільному прогресу.

Надалі ідея про те, що інтереси, як прагнення до надбання та нагромадження приватного багатства можуть приносити суспільні вигоди, набула різноманітних форм.

Література

1. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України», 2022. НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analytychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1> (дата звернення: 29.03.2023).
2. Hegel G. W. F. *Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte*. URL: <https://www.projekt-gutenberg.org/hegel/vorphil/chap001.html> (access date: 29.03.2023).
3. Hirschman A. O. *The Passions and the Interests : Political Arguments for Capitalism Before its Triumph*. Princeton : Princeton University Press, 1977. 192 p.
4. Hirschman A. O. *Shifting Involvements : Private Interest and Public Action*. Princeton : Princeton University Press. 1982. 160 p.
5. Hirschman A. O. Against parsimony : three easy ways of complicating some categories of economic discourse. *Economics and Philosophy*. 1985. Vol. 1. Pp. 7–21.
6. Смесова В. Л. Еволюція економічних поглядів щодо господарчих інтересів в епоху Середньовіччя та мануфактурного періоду. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. 2016. № 2 (61). С. 9–17.
7. Мак'явеллі Н. *Державець*. URL: <https://knigogo.com.ua/chitati-online/derzhavets> (дата звернення: 30.03.2023).
8. *Бернард де Мандевіль*. Матеріал з Вікіпедії. URL: <http://surl.li/gdxvj> (дата звернення: 30.03.2023).
9. Сміт А. *Дослідження про природу і причини багатства народів*. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Smit_Adam/Bahatstvo_narodiv_Doslidzhennia_pro_pryrodu_ta_prychyny_dobrobutu_natsii.pdf? (дата звернення: 31.03.2023).

УДК 330.101.8

Сухова Тетяна Леонідівна

ст. викладач кафедри загальної економічної теорії та економічної політики,
Одеський національний економічний університет (Україна)

ВИРОБНИЦТВО І СПОЖИВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ДІАЛЕКТИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

JEL classification: B250; F600

Аналіз економічного зв'язку виробництва та споживання в сучасній літературі зазнає сильного впливу сучасного неокласичного «мейнстріму» [1; 2; 3]. Як відомо, неокласика категорично відкидає принцип історизму в економічній теорії [4; 5]. Місце аналізу специфічних економічних форм зв'язку виробництва та споживання у різні історичні епохи, включаючи і сучасний етап розвитку, займає побудова чисто умовних позаісторичних моделей ринкових відносин, які претендують на універсальний характер для всіх часів і народів [6, с. 12]. У результаті, аналіз закономірностей економічного розвитку фактично виводиться за межі теорії. При цьому не береться до уваги, що цей розвиток має циклічний характер і складається фактично із низки послідовних історичних циклів, в процесі яких періоди переважання тенденції до «глобалізації» чергуються з не менш тривалими епохами переважання тенденції до «локалізації» виробництва. Ігнорування цієї специфічної історичної циклічності закриває шлях до аналізу об'єктивної закономірності поточних змін у світовій економіці.

Методологічно така недооцінка внутрішніх закономірностей історичного процесу зумовлена пануванням в сучасній економічній науці неокласичного «мейнстриму», який повністю відкидає принцип історизму в аналізі економіки. Але, з іншого боку, саме це домінування неолібералізму та неокласики є лише проявом певної фази даного історичного циклу, а саме – фази ліберальної глобалізації [6, с. 3–21]. Однак, сучасні процеси все більше вказують на те, що ця фаза наразі наближається до свого завершення. У випадку реалізації цього сценарію розвитку подій світову економіку чекає новий історичний цикл чергування переважання тенденцій до глобалізації та локалізації виробництва. Але нерозробленість у світовій літературі циклічного підходу до дослідження розвитку виробництва заважає розумінню цієї закономірності. У результаті в літературі склалося переважання такого аналізу сучасних процесів, за якого ці події постають просто як ланцюг історичних випадковостей. Для того, щоб зрозуміти внутрішньо закономірний характер історичних змін, пов'язаних з циклічним характером розвитку виробництва та споживання необхідно виходити не з методології неокласичного «мейнстриму», а з принципу конкретного історизму в аналізі економіки, згідно з яким об'єктивні економічні закони і відповідні їм принципи державної політики є значною мірою специфічними для кожної даної історичної епохи, але їх послідовна зміна є не хаотичною, а історично глибоко закономірною.

У перші десятиліття XX століття виявилися нові явища в процесі розвитку світової економіки, пов'язані з кризою глобалізації та посиленням тенденції до локалізації виробництва. Зрушення, що намітилися у бік локалізації виробництва в масштабах світової економіки, почалися після кризи 2008–2009 рр. і прискорилися під час пандемії. Зростання цін на сировину та інфляція пропозиції також порушують питання про розробку економічних стратегій, орієнтованих на внутрішній попит. За оцінками експертів, збільшення частки локального виробництва як умова впровадження нових технологій стане трендом економічного розвитку для багатьох країн на найближчі 10 років [7, с. 3–19].

Ретроспективно розглядаючи в статті «Формування моделі економічного розвитку в нових історичних реаліях» розвиток світової економіки за останні більш як 50 років, М. І. Зверяков показує, що глобалізація і локалізація відбувалися хвилеподібно. Так, період 1970–1990 рр. визначається як етап завершення повоєнного локального розвитку. Його характерною ознакою були висока норма нагромадження (25–30%), велика частка внутрішнього споживання (55–65%) і незначний обсяг міжнародної торгівлі (17–18%). З 1990 по 2010 р. процес глобалізації характеризувався зростанням міжнародної торгівлі й скороченням інвестицій у розвинутих країнах, а також їх зростанням у країнах-імпортерах капіталу [7, с. 5]. Однак після кризи 2008–2009 рр. почався новий розворот у бік локалізації виробництва у окремих країнах. Ініціаторами такого розвороту стали Китай [8], а згодом і США. Пандемія лише прискорила цей процес. Виходячи з цього, М. І. Зверяков показує, що випереджальне зростання світової торгівлі порівняно із зростанням світового ВВП не є безумовним трендом світового розвитку, і тут доречно говорити про хвилі локалізації та глобалізації.

У цих умовах теоретичне розмежування внутрішнього і зовнішнього зв'язку виробництва та споживання набуває особливої актуальності. Це розмежування виходить із того, що на відміну внутрішнього зв'язку виробництва та споживання, опосередкованої лише внутрішнім ринком, зовнішній зв'язок виробництва та споживання опосередковується також глобальним ринком. Таким чином, йдеться фактично про категоріальне розмежування глобалізації та локалізації економічного зв'язку виробництва та споживання.

Головна проблема полягає в тому, що в сучасній капіталістичній світ-системі у більшості країн з ринками, що розвиваються, включаючи Україну, економічний зв'язок виробництва та споживання є зовнішнім у тому сенсі, що вона опосередковується світовим ринком. Тому міжнародна конкуренція гальмує промисловий розвиток цих країн, перетворюючи їх тим самим на країни залежного периферійного капіталізму. Отже, у сучасній світ-системі грубо порушується послідовність переходу від внутрішнього до зовнішнього зв'язку виробництва та споживання. Саме ця послідовність фактично є основою концепції виховного протекціонізму Ф. Ліста.

Тим часом, сучасні високорозвинені країни такі, як, наприклад, США та Німеччина, свого часу, а саме у XIX столітті, досить послідовно проводили політику виховного протекціонізму відповідно до рекомендацій Ф. Ліста. Вони розвивали насамперед внутрішній зв'язок виробництва та споживання у період своєї індустріалізації, і лише потім, досягнувши вже певного рівня індустріального розвитку, вони перейшли до зовнішнього зв'язку виробництва та споживання, опосередкованого світовим ринком та міжнародною конкуренцією. Аналогічно і в умовах сучасної тенденції до локалізації виробництва ринки, що розвиваються, об'єктивно вимагають розвитку, насамперед, внутрішнього зв'язку виробництва і споживання, тоді як зовнішній зв'язок, який тільки

гальмує їх розвиток, передчасно нав'язується їм світ-системою, і, у результаті, вони залишаються на периферії світ-системи як країни залежного капіталізму.

Література

1. Linder M., Sensat Jr.J. *Anti-Samuelson*. Vol. 1 : Basic Ideological Concepts. Crises and Keynesianism. New York : The World Market, Urizen Books, 2018. 395 p.
2. Mishan E. J. *Economic Myths and the Mythology of Economics*. Atlantic Highlands, NJ : Humanities Press International, 2016. 176 p.
3. Kanth R. K. *Against Economics. Rethinking Political Economy*. Aldershot : Ashgate, 2017. 256 p.
4. McKenna, E. & Diane Z.i. *Neoclassical Synthesis (Bastard Keynesianism)*. In Thomas Cate (ed.), *An Encyclopedia of Keynesian Economics*. Cheltenham : Routledge. 2007. Pp. 463–487.
5. *Economics : Myth, Method, or Madness? Selected Readings* / [R.E. Hicks, W.J. Klages, F.A. Raffa, eds.]. Berkeley, CA : McCutchan Publishing Corporation, 2011. 283 p.
6. Зверяков М. І. Ліберальна ідея і модернізація економіки України. *Економіка України*. 2010. № 8. С. 3–21.
7. Зверяков М. І. Формування моделі економічного розвитку у нових історичних реаліях. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 3–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/econo-myukr.2022.08.003>.
8. Naughton B. *The Chinese Economy : Transitions and Growth*. The MIT Press : London. 2007. 528 p.